

1. INTRODUCCIÓ

- 1.1. RAÓ DE SER I FINALITAT D'AQUEST DOCUMENT
- 1.2. ALGUNS DOCUMENTS REFERENTS

2. LA REALITAT FAMILIAR VISTA DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES

- 2.1. PERSPECTIVA ANTROPOLÒGICA
- 2.2. PERSPECTIVA SOCIOLÒGICA
- 2.3. PERSPECTIVA TEOLÒGICA

3. LA PASTORAL FAMILIAR SALESIANA

- 3.1. CONCEPTE DE PASTORAL FAMILIAR
- 3.2. ÀMBITS DE L'ACCIÓ PASTORAL AMB LA FAMÍLIA
  - 3.2.1. Àmbit intrafamiliar
  - 3.2.2. Àmbit de projecció externa
- 3.3. CRITERIS PER A UNA PASTORAL FAMILIAR SALESIANA
  - 3.3.1. Criteris identitaris
  - 3.3.2. Criteris estructurals
  - 3.3.3. Criteris metodològics
  - 3.3.4. Criteris de continguts
  - 3.3.5. Criteris actitudinals
- 3.4. L'ACOLLIDA
- 3.5. L'ANIMACIÓ
- 3.6. L'ACOMPANYAMENT

4. ESCENARIS I APLICACIÓ DELS CRITERIS DE PASTORAL FAMILIAR SALESIANA

- 4.1. ESCENARI D'ATENCIÓ A LES NECESSITATS BÀSIQUES
- 4.2. ESCENARI DE SUPORT EDUCATIU
- 4.3. ESCENARI D'INTERVENCIÓ PUNTUAL
- 4.4. ESCENARI D'INTERVENCIÓ ESPORÀDICA I DILATADA EN EL TEMPS
- 4.5. ESCENARI D'INTERVENCIÓ INTENSA DINS D'UN PERÍODE BREU
- 4.6. ESCENARIS DE CONTINUÏTAT
- 4.7. ESCENARIS DE FORMACIÓ DELS AGENTS DE PASTORAL

5. EL MOVIMENT DE LLARS DON BOSCO

6. PASTORAL FAMILIAR I PASTORAL JUVENIL

- 6.1. L'ACCIÓ PASTORAL SOBRE LA FAMÍLIA DE L'INFANT-JOVE
- 6.2. L'ACCIÓ PASTORAL SOBRE EL JOVE QUE ESDEVÉ ADULT

1. INTRODUCCIÓ

1.1. RAÓ DE SER I FINALITAT D'AQUEST DOCUMENT

En els darrers anys la l'Església, d'una manera reiterada, està fent crides a tots els cristians per tal que actuem a favor de la família. Algunes realitats extraeclesials són font de preocupació: la necessitat de recuperar la funció educativa de la família, la poca preparació dels pares en la seva vocació a l'amor, la distància de les famílies respecte a la tradició religiosa i la seva crisi d'identitat religiosa... Però també altres realitats intraeclesials són un toc d'alerta que les coses s'han de fer millor: la falta d'agents especialitzats i de recursos en pastoral familiar, el desenvolupament d'una pastoral familiar d'idees en detriment de l'acompanyament vivencial de la realitat familiar, el desconeixement i, per tant, l'inexistent treball en xarxa o coordinació entre els diferents grups i moviments familiars...

També, a escala de Família Salesiana, ha anat creixent la consciència que la pastoral familiar porta ja massa temps al marge de la nostra missió comuna i cal fer alguna cosa. D'altra banda, però, la Família Salesiana de la zona de Barcelona i àrea metropolitana porta una rica tradició d'actuacions pastorals coordinades i unificades (per exemple, el Moviment Juvenil Salesià, la coordinació de grups de fe, la gestió de la ONG VOLS, la Federació de Centres Juvenils don Bosco de Catalunya, les experiències espirituals de la inserció, promogudes per la Comissió de Marginació de la FASA...).

En aquest context, sorgeix la necessitat de donar una resposta al repte de la pastoral familiar també en clau de Família Salesiana. Conscients, cada cop més, de la importància d'unir forces per a donar coherència i eficàcia a la nostra acció pastoral, es constitueix, el setembre de 2009, un equip format per diferents membres de la Família Salesiana amb l'encàrrec quàdruple d'analitzar la realitat de la pastoral familiar en les presències salesianes, de reflexionar la pastoral familiar en clau salesiana, projectar les línies d'acció generals en aquest camp, que il·luminin la nostra missió salesiana comuna; i, per últim, difondre tot aquesta feina en el si de la FASA.

La comissió, doncs, es va fixar un termini de 4 anys per a donar resposta als encàrrecs:

- Per una banda, va elaborar una enquesta amb la finalitat de plasmar una "radiografia" de la realitat de la pastoral familiar salesiana. La síntesi dels resultats obtinguts, la podeu trobar en l'annex 1 d'aquest document.
- Per una altra banda, ha anat reflexionant sobre la pastoral familiar i aquest document que teniu a les mans és el fruit, posat per escrit, d'aquesta reflexió. No pretén ser un document tancat. De fet creiem que ha de ser susceptible de ser enriquit a mesura que els diferents grups i equips de la FASA el vagin llegint, rumiant i fent-lo seu.
- Finalment, ha dissenyat de forma estratègica un pla per a difondre aquest document i, sobretot, aplicar-lo i fer-lo operatiu.

És important subratllar que la iniciativa i el lideratge d'aquest equip, aquest cop, ha sigut dels laics de la FASA, en concret dels salesians cooperadors, perquè molts d'ells pertanyen també al moviment de Llars don Bosco). Des de la comissió inspectorial de Llars don Bosco de Barcelona i en coordinació amb el Consell Provincial dels salesians cooperadors de Barcelona es van escollir 7 salesians/es cooperadors per a

formar part d'aquesta comissió. Per la seva banda, cal subratllar també que l'inspector dels SDB Barcelona i la inspectora de les FMA de Barcelona van nomenar dos SDB i dues FMA, respectivament, perquè formessin part de la comissió amb el mateix encàrrec.

També cal reconèixer que, a mesura que hem anar avançant en aquesta aventura, hem descobert noves finalitats que no teníem previstes. A més de la intencionalitat operativa del document també l'hem volgut dotar d'una dimensió formativa. Per tant el document (en algun dels seus punts) vol ser un material formatiu (ofert a tothom) sobre pastoral familiar. Sincerament creiem que els criteris esmentats en el punt 4 són de força utilitat i, segurament, ajudaran a incorporar la pastoral familiar en els projectes pastorals salesians i també a identificar els agents responsables d'aquesta incorporació. Per últim, aquest document resitua el moviment de Llars don bosco dins de la proposta de pastoral familiar de la FASA. I aquest darrer punt és un gran i agosarat valor d'aquest document.

1.2. **ALGUNS DOCUMENTS REFERENTS**

L'Església, al llarg de la història, ha tingut un especial interès per la família i la seva pastoral. A partir del Concili Vaticà II són nombrosos els documents, cartes i encíclics que aborden el tema de la família de manera directa o amb referències indirectes importants.

També, en diferents documents de la Família Salesiana (FASA), es fa referències explícites a les famílies, dedicant especial atenció a aquelles pròpies del carisma salesià, com són les famílies joves, les que tenen més necessitats i la seva missió educativa envers els fills.

A continuació citem els més importants i en l'annex 2 trobareu un breu comentari a cadascun d'ells.

1.2.1. **Documents Eclesials:**

- Constitució *Gaudium et Spes*, Concili Vaticà II (1965)
- Exhortació Apostòlica *Familiaris Consortio* de Joan Pau II (1981)
- Carta a las famílies – *Gratissimam Sane* de Joan Pau II (1994)
- *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España* (2003)
- Carta Encíclica *Deus caritas est – Déu és amor* de Benet XVI (2005)
- *Pla Pastoral de l'Arxidiòcesi de Barcelona*, segon objectiu (2006-2009)
- Carta Encíclica *Lumne fidei* de Francesc I (2013)

1.2.2. **Documents salesians**

- “*El sistema preventiu en l'educació de la dona*”. *Experiència pedagògica de les Filles de Maria Auxiliadora* (1999)
- “*Para que tengan vida*” *Líneas orientadoras de la misión educativa de las Filles de Maria Auxiliadora* (2006).
- Paraules sobre la família en els textos del XXII Capítol General de l'Institut de les Filles de Maria Auxiliadora (2008).
- PASCUAL CHÁVEZ “*Y Jesús crecía en sabiduría, estatura y gracia*”. Actas del Consejo General núm. 396 (2006).
- EUGENIO ALBURQUERQUE “*La familia, un bien que vivir, un derecho que defender*” en Quaderns de Formació Permanent núm. 12 (2006).
- Paraules sobre la família en els textos del Capítol General XXVI dels Salesians de don Bosco (2008).

- Alguns capítols del Projecte de Vida Apostòlica (PVA) dels Salesians Cooperadors (SSCC).
- Ideari de Llars don Bosco.

2. LA REALITAT FAMILIAR VISTA DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES

La pregunta que podríem fer-nos en iniciar aquesta reflexió sobre la Família i la Pastoral Familiar és: Què entenem per família? A aquesta pregunta, llançada a l'aire, se li poden donar un gran nombre de respostes i des de diferents òptiques.

2.1. PERSPECTIVA ANTROPOLÒGICA

Des del punt de vista antropològic la família, en qualsevol societat, té una missió assignada, que es concreta en aspectes de tipus cultural i aspectes relacionats amb el desenvolupament de la pròpia persona i amb el seu equilibri emocional i afectiu.

El desenvolupament integral de la persona necessita d'un entramat de relacions que permetin la vivència de l'amor, l'afectivitat i la sexualitat. La família ofereix un marc on aquests elements es donen, possibilitant el desenvolupament fonamental de la persona en totes les seves edats. Per això, en totes les societats i cultures, els humans han definit alguna forma de convivència familiar, que assumeixi aquesta missió d'una manera més o menys efectiva.

Igualment d'important és la voluntat de romandre, que qualsevol poble o societat té arrelada en el més profund del seu ésser. Per satisfer aquest instint ha de disposar de nous individus, fills i filles, que perpetuïn la seva cultura i la seva escala de valors. Una de les principals comeses que té la família és la procreació: el naixement de nous fills, tenir-ne cura i transmetre'ls els costums, els valors, els signes d'identitat i de tots aquells elements que configuren la seva cultura. També és destacable la importància que les diferents societats donen a la conservació del patrimoni de la mateixa societat, la conservació i ampliació dels béns materials. Aquest fet s'esdevé d'una manera més o menys estable en el si de la família.

Tampoc és menor la rellevant aportació humanitzadora que la família fa a la societat, en establir un tipus de relacions humanes i personals que contrasten, fàcilment, amb els prototips proposats per la nostra societat competitiva, individualista i materialista. La família es converteix en un signe en el si de la pròpia societat: a la família cada un dels seus membres és volgut de manera única i específica, per ser qui és. Els més febles, malalts i ancians, poden comptar amb un major suport i estima per part de la seva família, el que xoca frontalment amb els criteris que imperen en la nostra societat, basats en l'eficiència i la competitivitat. La família es converteix, així, en una escola d'humanisme. Una escola d'humanisme on es viuen i es transmeten valors que promouen l'estima de la persona en la seva especificitat, la solidaritat entre els membres de la família, la col·laboració en projectes comuns i la compartició d'experiències de vida.

2.2. PERSPECTIVA SOCIOLÒGICA

El matrimoni i la família viuen un moment de canvi molt ràpid i de crisi compartida amb molts altres sectors. Hem de conèixer el context en què es desenvolupa la vida familiar si després volem discernir, a la llum de l'Evangelí, aquelles propostes socials que la dignifiquen o la degraden.

En les darreres enquestes realitzades a Catalunya, la família és una de les institucions més ben valorades i tant joves com adults se senten profundament atrets per l'àmbit familiar. La família continua tenint un paper cohesionador molt important. Malgrat que l'Estat del Benestar hagi assumit algunes funcions socials que històricament les cobria la família, aquesta continua sent un instrument bàsic de sociabilitat i de suport afectiu i psicològic i de prestacions econòmiques i d'assistència.

La família com a tal és una de les institucions de la societat més canviant. D'una banda, canvis que són conseqüència del constant dinamisme intern de la família al llarg dels cicles de la vida (parella, fills petits, fills adolescents, retard en l'emancipació dels fills joves, un altre cop sols, tercera edat/avis...). I d'altra, canvis deguts a factors externs i socials. En els darrers anys la família com a institució, juntament amb altres estructures socials, pateix la crisi en el desenvolupament quotidià (vivenda, atur, consumisme...) i en la desorientació respecte a la seva identitat amb l'aparició de diferents models familiars de convivència.

A tall d'exemples descrivim a continuació algunes de les característiques que defineixen, de forma genèrica, la família actual. Alguns aspectes són certament positius i permeten l'esdevenir d'un nou tipus de família:

- Les famílies són, numèricament, més reduïdes que fa unes dècades. Això és fruit del paper protagonista de la persona com a subjecte individual i la conseqüent visió més individualista de la vida.
- Existeix un major pluralisme de models familiars, ho hem dit. El matrimoni ja no és l'estructura exclusiva sobre la qual es fonamenta la família i apareixen unes altres opcions familiars i uns altres tipus de convivència. Això comportarà un canvi de valors i una nova visió davant la vida. Les ruptures en les parelles són més freqüents i aquest fet origina, encara més, un augment de tipologies familiars: famílies monoparentals, famílies reconstituïdes, membres de famílies separades o divorciades.
- Aquesta diversitat de models familiars comportarà diversitat de models relacionals i educatius amb la conseqüent desorientació en la relació interpersonal dels esposos i dels pares amb els fills.
- Assistim a un descens important de la natalitat, a un retard en l'autonomia i emancipació dels joves (agreujat per la crisi econòmica), a un endarreriment de l'edat del matrimoni, a un augment notable de l'esperança de vida, fet que comporta un elevat nombre de gent gran dependent i assigna un protagonisme diferent als avis.
- En el sí de la família es van incorporant nous valors respecte a les èpoques anteriors: igualtat en la dignitat dels membres de la família, nou paper social de la dona, noves maneres d'entendre la llibertat, una visió més personalista i individualista del matrimoni per damunt del projecte, un lideratge dels adults que pot entrar en crisi, la responsabilitat compartida de la parella; el diàleg i la negociació familiar; una delegació de la tasca educativa en altres instàncies; la recerca d'autenticitat, de la diversitat i de la identitat
- D'altres vegades es viuen uns valors que percebem com a negatius: la immaduresa afectiva i emocional força generalitzada, que incapacita per a la vocació en l'amor; la primacia de l'individu i la seva autorealització i de la provisionalitat enfront de la comunitat i la fidelitat al projecte o a l'aliança (pacte matrimonial); errònia concepció de la llibertat dels cònjuges i la conseqüent ambigüïtat en la relació d'autoritat (pares/fills) i la dificultat en la transmissió de valors...

Tanmateix, aquesta situació de canvi profund no significa necessàriament que estiguem pitjor que abans. Simplement és diferent, els temps canvien i se'ns obren noves possibilitats i, alhora, riscos.

2.3. PERSPECTIVA TEOLÒGICA

La família ha format part del pla de Déu des del principi. Ens ho demostren les paraules del Gènesi (Gn 1,27) on llegim: “Va crear, doncs, l'ésser humà a imatge seva, a imatge de Déu els va crear, home i dona els va crear”. També Jesús, amb el seu testimoni, va fer patent en diferents moments la importància que la família seguia tenint en el pla salvador de Déu. De fet, la primera manifestació pública de Crist, que ens narren els evangelis, es produeix en unes noces, en un casament a Canà (Jn 2,1-11).

Déu crida la persona a l'amor. En el text que hem citat del Gènesi llegíem “a imatge de Déu els va crear”. Déu és amor, si la persona va ser creada a imatge de Déu, és que té una vocació a l'amor. Se li ha de revelar aquest amor, l'haurà de trobar, experimentar i fer-ho propi. El primer espai en el qual l'home pot tenir una primera experiència d'amor revelat, trobat, experimentat i propi, serà a la família.

Déu sempre ha volgut expressar-se a través de signes que transcendeixen les coses més profundes, a fi que puguem descobrir-lo i experimentar-lo. Precisament per expressar una de les seves veritats fonamentals —“Déu és amor”— ha escollit el matrimoni, sacrament que expressa i ens posa de manifest l'amor que Déu té per la seva creació i per l'home i la dona. De la mateixa manera, el matrimoni es va convertir en signe d'una altra de les realitats que animen la nostra Església, l'aliança que estableix Crist per la seva Església (*Ef 5, 25-33*).

En la *Lumen Gentium*, núm. 11, es defineix la família com a “Església domèstica”. Aquesta definició de la família com una petita església, posa de manifest la gran unió que hi ha entre família i Església i el paper que la família ha de tenir en el seu si. Intuïm, doncs la missió tan important que comparteix amb tota la Església i la transcendència d'aquesta missió. La família comparteix la missió de l'Església, sent insubstituïble per a aquesta. En *Familiaris Consortio*, núm. 52 es pot llegir: “la futura evangelització depèn en gran part de l'Església Domèstica”. Això és perquè hi ha dimensions de l'evangelització que només es poden comunicar en l'àmbit de la família.

La família és un espai privilegiat per aquesta evangelització, amb la seva vida diària. Des de la seva quotidianitat, permet el primer anunci de manera natural, la transmissió de la fe de pares a fills, les primeres experiències de la proximitat de Déu, l'actuació segons l'Esperit, la incardinació en la comunitat eclesial, ... són fets ordinaris en la vida familiar, que no per ser quotidians perden el valor tan important que tenen: les relacions familiars obren d'una manera natural i profunda a les veritats fonamentals de la fe.

La vida de família, a través del testimoni dels pares, es transforma en un espai humanitzador, en una escola de vida on els fills viuen l'amor de Déu, on poden experimentar el que significa servir i compartir, estimar els altres, renunciar a un mateix pels altres, on es viu de manera especial l'atenció als més febles: ancians i malalts. Els fills poden percebre en els seus pares els convenciments personals i les seves arrels més profundes, la comunitat fraternal, el sentit de la vida, les primeres experiències de fe, la creença en Déu.

Tot això de manera natural, tenint com a base fonamental el testimoni dels pares, el diàleg entre pares i fills, la vida en comú, la celebració de les alegries, la vivència de les dificultats i del dolor en els moments difícils. Els valors fonamentals de l'evangeli es transmeten de pares a fills: diàleg, llibertat, acollida, solidaritat, servei, generositat, donació, justícia, tolerància, respecte, ... la gratuïtat de l'amor. De manera progressiva, en el si de la família, els fills es preparen per rebre la vocació a l'amor que totes les persones hem rebut.

Per acabar i d'una forma esquemàtica i sistemàtica, però sense dir res de nou, podem distingir com dos àmbits en la missió teològica de la família, un intrafamiliar i un altre de projecció a l'exterior de la pròpia família, que són fruit de la seva essència d'Amor i que podem enunciar en forma de 4 dimensions, de la següent manera:

- **La comunitat de persones**, on l'amor és el principi i força de la comunió que s'estableix en el si de la família.
- **El servei a la vida**, ja que els esposos cooperen amb l'obra de Déu, transmetent la vida. Aquesta cooperació va més enllà de la simple procreació, es perllonga en la transmissió de la vida moral, espiritual i humana. L'educació dels fills és, així, un dret i una obligació insubstituïble i inalienable.
- **Participació en el desenvolupament de la societat**, obrint-se a altres famílies, establint un nou tipus de relació entre les persones.
- **Participació en la vida de l'Església**, compartint la seva riquesa espiritual, formant comunitat. L'Església, a través d'aquesta comunitat, podrà compartir la seva missió amb les famílies, rebre la riquesa de la seva experiència i prestar a la família el suport necessari per a la seva missió.

3. LA PASTORAL FAMILIAR SALESIANA

3.1. CONCEPTE DE PASTORAL FAMILIAR

Entenem per pastoral familiar el conjunt de totes les accions que fa la comunitat cristiana, dirigides a totes les famílies (batejades o no; properes o allunyades; creients d'altres religions...) amb la finalitat d'evangelitzar. Entenem per evangelització el procés mitjançant el qual l'Església transmet a les famílies l'Evangeli, la Bona Nova de Jesús. Un procés de transmissió entès en sentit ampli i que abasta diferents etapes:

- la preparació, entesa com a garantia d'uns elements bàsics d'humanització i de dignitat humana o des de la preparació de condicions que predisposin a rebre el missatge evangèlic,
- l'anunci explícit del missatge,
- les propostes de vida evangèlica,
- l'acompanyament en la vivència/celebració/testimoniatge del missatge un cop s'ha acceptat positivament la proposta.

3.2. ÀMBITS DE L'ACCIÓ PASTORAL AMB LA FAMÍLIA

El conjunt d'accions que configuren la pastoral familiar poden agrupar-se en dos àmbits, en coherència amb la missió teològica de la família, abans esmentada: un intrafamiliar i, l'altre de projecció externa.

3.2.1. Àmbit intrafamiliar

Consisteix en aquell espai de creixement intern familiar, que es caracteritza per la íntima comunió entre els seus membres, el servei als seus membres, el testimoni de vida i l'acció educativa quotidiana.

La comunió íntima i la convivència quotidiana hauria de fer possible unes relacions humanes profundes entre els seus membres: la fraternitat, la sexualitat, la reconciliació, el perdó, la unió, la celebració... En aquest sentit la família és encarnació del que significa la comunió eclesial.

Òbviament el servei es fa patent en la cura dels membres, en el manteniment més bàsic de la llar, en la coresponsabilitat de les feines domèstiques, en la construcció d'un ambient el més agradable possible... A vegades aquest servei, tan fonamental i bàsic, pot deixar (o ser l'excusa de deixar) en un segon pla l'àmbit de la projecció exterior.

Només en aquest ambient tan íntim i de relació profunda familiar es possible una experiència de característiques especials que la fa única: el compartir les motivacions profundes que donen sentit a la nostra vida; el compartir, en definitiva, la fe. L'anunci de l'Evangeli dels pares no parteix de grans discursos, sinó del testimoni de vida viscut dia a dia. La transmissió de l'Evangeli es fa vivencialment, poc sistematitzada. Estem creant les condicions que permetran la trobada personal de cadascú amb Déu i la seva crida a la vocació en l'amor.

3.2.2. Àmbit de projecció externa

La família està inserida en un entorn social i cultural plural. Cal aprofitar les possibilitats d'integració en aquest entorn per a potenciar-hi la millor construcció de la família: des de la pròpia escola, les associacions de tot tipus o la creació de xarxes de convivència i també des de la mateixa Església...

Juntament amb la missió educativa de la família està la de la integració en la comunitat eclesial. Hi ha de trobar un espai on aportar la seva rica experiència, on col·laborar amb altres famílies i on projectar el seu compromís. Potser la família pot col·laborar en la formació de les noves generacions (catequesi de sagraments d'iniciació, preparació de matrimonis, testimonis de la vocació a l'amor per a adolescents i joves...).

Per la seva banda, la família ha de percebre pròxima l'Església i sentir-s'hi encoratjada en la seva missió. L'Església ha de donar suport a la família en l'aprofundiment de la vocació de l'amor dels pares, en l'acompanyament dels processos personals dels seus membres i en el discerniment dels seus reptes, en l'oferta d'espais que permetin la incorporació a la comunitat cristiana... La comunitat eclesial ha de procurar l'establiment d'una trama de relacions entre famílies perquè s'afavoreixi l'intercanvi enriquidor d'experiències que aprofundeixin, renovin i enforteixin les relacions personals d'amor dels esposos i orientin el discerniment davant els reptes que s'han d'afrontar amb el pas dels cicles de la vida. Per últim, l'Església complementa el primer anunci fet pels pares als fills i les experiències celebratives familiars.

3.3. CRITERIS PER A UNA PASTORAL FAMILIAR SALESIANA

La pastoral familiar que volem desenvolupar ve inspirada dinàmicament pel carisma salesià, el qual caracteritza de forma específica el mode de fer pastoral. Un mode que ve definit pels següents criteris:

3.3.1. Criteris identitaris

- Una pastoral que **acull** qualsevol realitat familiar; especialment les famílies més necessitades i, quan s'escau, la dona en situacions de més vulnerabilitat.
- Una pastoral **animadora** on la família és protagonista i ,ahora, subjecte i objecte de l'acció pastoral.
- Una pastoral que **acompanya** el procés dels membres de les famílies des del mateix entorn familiar.

3.3.2. Criteris estructurals

La pastoral que volem desenvolupar està organitzada i estructurada per uns agents pastorals:

- que funcionen per equips, dirigits per una/es persones responsables.
- que treballen corresponsablement i en xarxa amb els altres agents de pastoral familiar de l'Església Local i/o de la FASA.
- que apliquen un pla prèviament definit i documentat.
- que es formen sobre la realitat familiar.
- que procuren ser testimonis i fer-se presents en els àmbits públics.

3.3.3. Criteris metodològics provinents de la tradició salesiana, com ara:

- la cura de l'ambient.
- l'animació familiar des de l'acció educativa.
- la proposta d'itineraris i processos i la implicació progressiva de les famílies.
- el diàleg entre els progenitors.
- la referència comunitària més ampla.

3.3.4. Criteris de continguts

Una pastoral familiar que desenvolupa uns continguts amb vista a proposar un model integral i saludable de llar familiar. Un model que es vertebra des d'aquests eixos temàtics:

- les relacions d'afecte, complementarietat i respecte com a base de la vida familiar.
- els cicles vitals familiars.
- l'educació dels fills i el testimoni dels progenitors.
- la vivència de la fe, la litúrgia domèstica i el compromís social.
- la referència comunitària

3.3.5. Criteris actitudinals

Tractar amb les famílies és quelcom molt delicat. Les realitats són molt complexes i es pot ferir sensibilitats. Els processos i canvis sempre són lents i necessiten temps. Tot plegat ha de fer emergir en nosaltres, en el treball amb famílies, les següents actituds:

- voluntat de conèixer a fons la realitat familiar (general o concreta)
- prudència

- paciència
- realisme

Tot seguit aprofundirem ara els tres criteris identitaris que defineixen la pastoral familiar salesiana: acolliment, animació i acompanyament per tal d'arribar a unes aplicacions pràctiques en funció dels escenaris familiars amb què ens podem trobar. Aquestes aplicacions pràctiques, però, tindran en compte i englobaran la totalitat dels criteris esmentats en aquest punt 3.3.

3.4. L'ACOLLIMENT

L'acolliment és una actitud primera i imprescindible per a fonamentar qualsevol realitat antropològica, social, educativa i sobretot, familiar. No podem parlar de família sense la referència explícita a l'acolliment de l'altra persona i en concret, per exemple, a l'acolliment incondicional dels fills que arriben.

L'acolliment també és la primera actitud on es manifesta l'amor, i aquest és l'essència de la naturalesa de Déu. Déu ens estima i ens vol acollir per tal de fer-nos participants de la seva vida plena.

Per últim l'acolliment és una característica identificativa —ho hem dit— del carisma salesià i de la pròpia realitat de Família Salesiana. Don Bosco fou un mestre-mag de l'acollida. Algunes d'aquestes experiències són paradigmàtiques, com ara les seves actuacions de saltimbanqui, el tracte amb Bartomeu Garelli... Don Bosco ens transmet la idea d'una raó de fons de l'acolliment: sentir-nos instruments d'una oferta salvífica, sanadora i evangelitzadora. Una acollida que en el sistema preventiu s'identifica amb l'amabilitat. Una acollida també en clau educativa: que canalitza el protagonisme progressiu de tothom. Per tant, l'acolliment des de la perspectiva salesiana no és només una etapa o un moment, sinó un estil, una manera de viure, ser i tractar les persones, de relacionar-nos i d'adreçar-nos-hi.

L'acolliment, doncs, és una realitat rica i multidimensional, dins de la qual distingim diferents aspectes fonamentals.

- **ACOLLIMENT I ESPIRITUALITAT**
L'acolliment és font d'espiritualitat, enriqueix la nostra vida interior. Per a nosaltres creients acollir els altres és acollir Jesús ("Qui us acull, m'acull a mi"). Acollim tothom, perquè així acollim millor Déu. L'acolliment és la gran virtut de la catolicitat (universalitat) de Déu. La salvació és l'etern acolliment de l'altre en l'amor.
- **ACOLLIMENT I UNIVERSALITAT.**
Acollim tothom sense excepcions i acollim qualsevol realitat familiar. Acollir una família implica acollir totes les seves persones: fills, esposos, avis... però, també, històries, cultures, realitats, problemes, necessitats sovint col·lectives. Acollir no és fàcil; és complex, però alhora aporta riquesa. De manera especial, tal i com va fer-ho Jesús, acollim als marginats, aquells a qui no acull ningú.
- **ACOLLIMENT I EMOCIÓ**
Acollir és rebre algú que es presenta, és procurar que "s'hi trobi bé" entre nosaltres, és practicar l'hospitalitat... Acollir significa també cuidar les formes: el llenguatge, l'actitud d'atenció, disposar d'espais adequats... Que les famílies es

trobin a gust amb nosaltres és important, però no esgota tot el potencial de l'acolliment.

- **ACOLLIMENT I INICIATIVA**

Acollir no significa necessàriament “esperar” que algú vingui a mi, a nosaltres o a la institució. Acollir implica una actitud activa (no passiva) de tenir sempre present que encara hi ha molta gent fora del nostre abast.

- **ACOLLIMENT I RECIPROCIAT**

L'acolliment comporta una certa reciprocitat en compartir les identitats: necessitem conèixer i saber “qui són” però alhora hem d'expressar “qui som”. Escoltar i parlar. Acollim perquè volem percebre les inquietuds específiques de cada família, les seves necessitats, interessos i il·lusions... però acollim perquè també tenim una proposta a fer i, per tant, manifestem les nostres intencions.

- **ACOLLIMENT I ORIENTACIÓ**

Acollim i respectem tothom —ho hem dit i això ens ha de caracteritzar—, però no tot el que acollim és saludable i acceptable (discriminacions de gènere, precarietats econòmicolaborals, abdicació en la tasca educativa dels fills...). L'acolliment familiar és, freqüentment, acolliment de persones “desorientades”, tot i que no ho explicitin. L'acolliment no significa acceptar resignadament, no ens podem quedar aquí. La nostra tasca és orientar, és a dir, oferir uns models, compartir unes claus, proposar criteris i estratègies de salut integral familiar. No es tracta només de combatre els mals, sinó també de potenciar els béns (el cultiu de la vida matrimonial, la necessitat de la vida espiritual, la transmissió de la fe...)

- **ACOLLIMENT I CONTINUÏTAT**

Més enllà dels aspectes emotius i d'altres aspectes de l'acollida inicial hem de tenir clar que nosaltres acollim per fer, després, una oferta —ho hem dit: l'evangelització, en sentit ampli—. Seria inconcebible fer una magnífica acollida inicial, que no preveu per al futur alguna cosa, per tal de garantir la continuïtat o que no proposa res que procuri un lligam o una referència.

3.5. L'ANIMACIÓ.

L'animació és la manera salesiana de ser i de fer pastoral. En el quadre fonamental de referència de la pastoral juvenil salesiana, l'animació ocupa un lloc central. També, doncs, ho ha d'ocupar en la pastoral familiar. Segons aquell quadre fonamental, animar consisteix a “donar ànima”, és a dir “motivar les persones”. I això mitjançant dues vies:

- L'aprofundiment del **sentit de la pròpia identitat** en torn a uns valors, criteris o objectius que proposem (que projectem).
- La comunió entorn a un projecte compartit, que per ell mateix convoca, comunica i promou la col·laboració i el **sentit de pertinença**.

L'estil d'animació salesiana té les següents característiques:

- **ANIMACIÓ I ESPIRITUALITAT**

Un cop més —ja ens havia passat en l'acolliment— l'animació és font d'espiritualitat. El fonamental és la trobada amb Déu i l'espiritualitat que se'n deriva. L'animació és la forma que ens permet trobar-nos amb les persones i, en elles, amb Déu. L'animació no és només una qüestió tècnica. No cal preocupar-se tant per les hores que s'hi poden dedicar, ni pels èxits immediats. Aquesta vivència de l'animació, certament traspuarà el bufec de l'Esperit. L'estil d'animació de l'agent de pastoral és, doncs, un punt cabdal del seu apostolat i li dóna sentit.

- **ANIMACIÓ I COORDINACIÓ**

L'animació salesiana està vinculada al servei de coordinació. L'estil de gestió i coordinació és "animadora", és a dir: informa, comunica, fa participar, corresponsabilitza, desperta contínuament sinergies, acompanya, es fonamenta en la presència, es preocupa de la formació dels agents...

- **ANIMACIÓ I ESTRUCTURA ORGANITZADA**

L'estil d'animació que volem desenvolupar ha de disposar d'uns agents que funcionen per equips dirigits per unes persones responsables. L'existència d'un coordinador/a de pastoral familiar amb el seu equip es fa imprescindible, per tal d'assegurar aquest estil d'animació. En les plataformes educatives (escoles, centres juvenils, plataformes d'educació social...) ja existeix la figura del coordinador de pastoral amb el seu equip. Si no es veu la idoneïtat de nomenar un coordinador/a específic de pastoral familiar, potser aquell coordinador pastoral i el seu mateix equip ha de prendre consciència de com responsabilitzar-se i articular la pastoral familiar dins del pla pastoral general. En canvi, en les comunitats parroquials encara no s'ha desenvolupat tant aquesta figura amb el seu equip, que fins ara s'ha identificat amb el rector i el consell pastoral parroquial. Caldrà avançar en el reconeixement del valor pastoral d'aquest coordinador i el seu equip en una comunitat cristiana.

- **ANIMACIÓ I PROJECTE**

L'animació ha d'encabir-se dins d'un projecte, el de l'evangelització. L'animació es fa des d'una referència a uns valors, criteris o objectius evangelitzadors que, com ja hem dit a l'iniciar aquest punt, ajuden a la personalització i a la pertinença comunitària. Aquesta referència és convenient que estigui reflexionada, definida i documentada en forma de projecte. Dissenyar un projecte de pastoral familiar ha de servir per referenciar tota l'acció pastoral.

- **ANIMACIÓ I AMBIENT**

El bon ambient és un element característic de l'estil d'animació en la tradició salesiana. Un ambient que mira de respondre a tres reptes: l'acollida constant de la gent que s'apropa; la proposta d'itineraris i processos en funció de la realitat i necessitats de les famílies i llur implicació i integració progressiva en la comunitat cristiana que sosté el projecte.

- **ANIMACIÓ I EDUCACIÓ**

Segons el carisma salesià, l'animació familiar es desenvolupa des de l'acció educativa. I no només ens referim a una acció educativa envers els fills. L'educació l'entendem com a un procés dinàmic de creixement de tots els membres de la família entorn del qual es vertebra el projecte de pastoral familiar. Procés educatiu, entès com a integral, que abasta múltiples aspectes.

- **ANIMACIÓ I XARXA**

L'animació pastoral ha de vincular-se estretament amb els altres grups de la FASA, de l'Església Local i/o de la xarxa social. Els agents de pastoral familiar no són individualitats carismàtiques o experts inconnexos sinó que formen part d'un equip, d'una comunitat que genera sinergies.

En consonància amb la necessitat de treballar en equip, entre els agents de pastoral, la circulació necessària d'experiències i models pastorals fa indispensable la convergència de criteris i d'intervencions entre els diferents grups de la FASA, entre les diferents zones i les respectives Esglésies locals o altres institucions familiars de l'entorn.

Per tant, l'animació ha d'orientar les accions i activitats entorn un projecte de pastoral familiar que proposi referents d'identitat personal i familiar i, alhora, referents de pertinença comunitària. Aquest projecte pastoral pot convertir-se en força evangelitzadora sempre i quan l'estil d'animació sigui l'adequat. La forma de dur a terme aquesta animació no és indiferent, expressa una mentalitat que afavoreix aquest concepte d'animació o l'impedeix. Aquest estil d'animació impedeix els fragmentarismes i els personalismes individuals dels agents que, a vegades, ha caracteritzat certes accions de pastoral familiar.

3.6. L'ACOMPANYAMENT

3.6.1. Concepte d'acompanyament

Nosaltres entenem per **acompanyar** estar al costat de qui fa un procés personal —ja sigui educatiu, formatiu, maduratiu, terapèutic, espiritual, de discerniment...—, per tal d'esdevenir autònom. En un acompanyament, per tant, sempre hi ha dos subjectes, com a mínim: l'acompanyant i l'acompanyat. L'objectiu de l'acompanyant és oferir companyia per tal d'evitar la soledat de qui fa aquest procés. Quan l'acompanyant té voluntat de no estar sol, pren la iniciativa i fa la demanda de ser acompanyat.

Hi ha una altre concepte distint, però que per les seves semblances s'utilitza, a vegades, com a sinònim d'acompanyament i és el de seguiment. Tot i que tampoc hi ha un acord unànimе en el seu concepte, nosaltres entenem per **seguir** estar al costat de qui fa un procés personal per tal de garantir-ne el desenvolupament fins a un grau d'autonomia satisfactori. Per tant, l'objectiu del seguiment, a més d'acompanyar, és supervisar per tal d'assegurar un procés personal. En aquest cas també hi ha un mínim de dos subjectes: qui segueix i qui ha de ser seguit. La supervisió de qui segueix implica:

- Una anàlisi i presa de consciència del context personal de la persona seguida i, per tant, un coneixement d'aquesta persona per part de qui en fa el seguiment.
- Una proposta d'objectius o fites amb un itinerari metodològic, per tal que la persona seguida vagi creixent en la identificació amb els valors que se li proposa assolir.
- Una avaluació del grau d'assoliment d'aquells objectius o fites.

La persona que rep el seguiment també queda implicada anàlogament:

- Prenent consciència de la seva realitat i acceptant-la.
- Desplegant un treball personal de creixement, seguint unes pautes amb l'objectiu d'assolir unes fites.
- Valorant la coherència i el sentit amb què va integrant en la seva vida els valors proposats.

En contextos de seguiment, la voluntat no depèn tant de la persona seguida sinó de la voluntat de la persona que fa el seguiment o de la institució a la qual representa. Tanmateix és molt recomanable que existeixi un consentiment per part de la persona seguida.

Quan en aquest document-marc de referència parlem d'acompanyament, ens volem referir sobretot al concepte d'acompanyament definit en el primer paràgraf i, només en determinades circumstàncies, aquest acompanyament requerirà també un seguiment (supervisió) tal i com s'explicita al segon paràgraf.

3.6.2. Aspectes específics de l'acompanyament salesià

No existeix una àmplia bibliografia sobre allò específic que imprimeix el carisma salesià a l'acompanyament. En la tradició salesiana, però, hi trobem algunes experiències paradigmàtiques d'aquest acompanyament: el "pati" i les "paraules a l'oïda". Don Bosco insistia als seus salesians que estiguessin presents al pati. El pati volia dir literalment l'estona d'esbarjo; però tenia un significat més profund i era que el salesià estigués present en els moments gratuïts de la vida del jove, estar present allà on al jove li agrada estar, on el jove està més lliure, on es manifesta tal qual és, on la relació que es pot establir és d'igual a igual... Les "paraules a l'oïda" vol dir que el salesià aconseguís dirigir-se personalment a cada jove dient-li quelcom exclusiu referent a la seva realitat i que el jove sentís que el salesià coneixia les seves peculiaritats i especificitats personals. Es tractava que aquelles paraules traspuessin un coneixement del jove i, alhora, anessin més enllà. Unes vegades les paraules consistiran a consolar i curar, d'altres a fer propostes agosarades, d'altres a felicitar, d'altres a amonestar fraternalment...). Però en tots els casos anaven més enllà de dir simplement "Bon dia" o "Com va tot?".

Haviem definit acompanyament com estar al costat de qui fa un procés personal per tal d'esdevenir autònom. Hi hauria dues claus salesianes que caracteritzen aquest "estar al costat". Aquestes dues claus essencials i carismàtiques són:

- Per una banda, la necessitat d'una **relació vinculant**, ja sigui emocional, apostòlica, laboral..., entre acompanyant i família acompanyada. L'acompanyament salesià demana compartir uns espais i uns temps que no siguin, encara, programats ni sistemàtics. En aquest sentit és important la **presència** de l'acompanyant en alguna esfera de la vida familiar dels acompanyats. Una presència que haurà de ser **personalitzadora**, és a dir, els acompanyats se sentiran rellevants per a l'acompanyant i aquest, quan s'escaigui, els farà propostes de creixement, d'anar més lluny. Aquesta clau, doncs, recull la tradició salesiana del "pati" i de les "paraules a l'oïda" i pretén ser un estil d'acompanyar universal, per a tothom.
- Per una altra banda i de forma específica, quan l'acompanyant rep una sol·licitud de creixement maduratiu i també de fe per part d'una família o d'algun dels seus membres, si es vol fer en clau salesiana, s'ha de respondre

des d'una dimensió associativa, és a dir, oferint i garantint la pertinença i integració en un grup. El **protagonisme del grup o comunitat cristiana com a subjecte acompanyant** és la segona clau. Un acompanyant en clau salesiana ha de comptar amb l'acció del grup, i no com a simple recurs metodològic, sinó com a subjecte que també acompanya l'acompanyat.

Com a conseqüència de tot això, l'acompanyament salesià, a diferència d'altres, es caracteritza per una **simplificació** dels moments programats i explícits d'acompanyament personal. "Estar al costat" de les famílies no és centrar-se només en el diàleg personal; és un conjunt de relacions i vincles personals amb experiències i nivells diversos. En definitiva, el diàleg personal, que mai no ha de suprimir-se, sí que podrà ser més breu o més ocasional o més espaiat amb el temps, ja que veu descarregat part del seu pes específic gràcies als vincles i a la presència personalitzadora de l'acompanyant en algun àmbit de la vida de l'acompanyat o, en casos més específics, gràcies a l'acompanyament que realitza el grup.

4. ESCENARIS I APLICACIÓ DELS CRITERIS DE LA PASTORAL FAMILIAR SALESIANA

Entenem per escenaris de pastoral familiar el conjunt de realitats que ens podem trobar i que ens trobem a l'hora d'atendre pastoralment les famílies. És molt difícil fer una classificació exhaustiva dels diferents escenaris familiars, perquè de fet cada família podria ser considerada com un escenari particular i diferenciat de la resta. Amb vista a sistematitzar aquest punt i com a fruit de l'experiència, farem un esforç de tipificació d'uns escenaris que reuneixen unes característiques comunes:

4.1. ESCENARI D'ATENCIÓ A LES NECESSITATS BÀSIQUES.

Un primer escenari que ens trobem és el de famílies que no tenen satisfetes les necessitats més bàsiques i s'apropen a les nostres presències cercant ajut i una solució a la seva situació.

Quan la intervenció pastoral s'adreça a famílies que no tenen satisfetes les necessitats més bàsiques, el criteri prioritari que s'imposa és el genuïnament salesià de l'atenció preferencial als pobres i necessitats i, si escau, de suport a la dona. Aquest criteri engloba uns aspectes a tenir presents:

- Una acollida activa i emocional. No n'hi ha prou a esperar que plantegin les necessitats, haurem de prendre la iniciativa: anar a casa seva; dur a terme alguna acció puntual de resolució provisional d'una urgència; demanar un servei municipal de traducció... També cal tenir cura de la calidesa en el tracte personal i la personalització.
- Orientar i acompanyar la gestió d'assumptes socials i tràmits burocràtics.

- Oferir, quan s'escaigui, un servei d'inculturació (alfabetització, consignes bàsiques en la cura dels fills...) i amb més raó quan l'educació és el nucli més genuí de la nostra tradició carismàtica.
- I, finalment, derivar els casos a especialistes quan la situació supera les nostres competències i possibilitats. En aquest sentit, és molt important la tasca prèvia de presència en l'entorn, que respon a criteris de treball en xarxa i de presència i testimoniatge en el barri i en les institucions municipals.

4.2. ESCENARI DE SUPORT EDUCATIU.

Un segon escenari és el d'aquelles famílies que necessiten un suport educatiu per tal de millorar la salut integral de la família, ja sigui per motius de precarietat cultural, desestructuració familiar, violència de gènere o d'altres dificultats socioeconòmiques i culturals. En aquests casos no es tracta tant de famílies que s'apropen demanat aquest suport sinó de famílies que formen part de les nostres obres i que nosaltres detectem, més que no pas elles, que tenen necessitat d'aquest suport educatiu.

Quan la intervenció pastoral s'adreça a famílies que necessiten un suport educatiu, ja sigui per les dificultats familiars o socioculturals que siguin..., llavors el criteri que s'imposa és el de la proposta d'uns criteris familiars saludables. Encara que aquesta sempre serà individualitzada, personalitzada i adaptada, cal tenir present:

- La cura en l'acollida emocional i la calidesa en el tracte.
- El seguiment individualitzat periòdic (en el sentit de supervisió que explicitàvem en el punt 3.6.1.) on es van avaluant l'aplicació de certes actituds i consignes d'actuació familiar que es van donant.
- La referència a altres models familiars: mitjançant el contacte amb altres famílies, la participació en dinàmiques comunitàries i/o celebratives; la invitació a trobades formatives...
- Orientar i acompanyar la gestió d'assumptes socials i tràmits burocràtics.
- I, finalment, derivar els casos a especialistes quan la situació supera les nostres competències i possibilitats. En aquest sentit, és molt important la tasca prèvia de presència en l'entorn, que respon a criteris de treball en xarxa i de presència i testimoniatge en el barri i en les institucions municipals.

4.3. ESCENARIS D'INTERVENCIÓ PUNTUAL.

Un altre escenari consisteix en aquelles intervencions puntuals que exercim envers les famílies i que són fruit de la seva participació i/o pertinença en algun projecte pastoral de l'obra. Ens estem referint, per exemple, a les reunions informatives d'inici de curs dels pares que han apuntat els seus fills a una escola, a una PES, a un Centre Juvenil o a grups de fe; o també a qualsevol entrevista (inicial o de seguiment) feta amb aquests mateixos pares; o, simplement, l'avinentsa de saludar una família que ve setmanalment a l'eucaristia dominical.

Quan la intervenció pastoral es redueix a un moment puntual, sigui pel motiu que sigui, hem de tenir clar que el criteri que prou és el de l'acompanyament salesià de relació personalitzadora per anar més enllà (és a dir, el de l'estil "pati" i "paraules a l'oïda") i si aquest moment puntual està mínimament estructurat i organitzat (entrevista o reunió) s'han d'incloure o encabir aquests elements irrenunciables:

- La presentació del projecte pastoral general fent palesa la seva unitat i globalitat.
- Una oferta formativa centrada, preferentment, en l'acció educativa envers els fills.
- Una manera d'enllaçar-se a alguna referència comunitària: una AMPA, una parròquia, un equip de preparació d'esdeveniments, un grup de delegats de pares, grups de LldB...

És molt convenient concretar aquests tres elements. En força llocs els trets principals del projecte es passen per escrit. I pel que fa a la proposta formativa i a la referència comunitària, alguns ho presenten en format "enquesta-escrita amb caselles a marcar", on els destinataris tenen l'oportunitat, en aquell moment, de decidir la seva participació o no.

4.4. ESCENARIS D'INTERVENCIÓ ESPORÀDICA I DILATADA EN EL TEMPS

Amb aquest tipus d'escenaris ens estem referint al conjunt d'accions periòdiques, força espaciades, però dins d'un període limitat en el temps. Per exemple, ens volem referir a les escoles de pares i mares, a les trobades FEAC – Família Escola Acció Compartida – per a pares d'alumnes, a trobades per a treballar temes de "Problemàtica Viva", o a d'altres reunions formatives o lúdiques dirigides a pares i mares de les diferents plataformes educatives.

Quan la intervenció pastoral s'efectua amb una periodicitat espaciada és bo tenir present un criteri referent al contingut i un altre referent a la metodologia:

- Pel que fa al contingut, és molt adient centrar les trobades sobre l'acció educativa dins de la família i el testimoni com a referents adults.
- Pel que fa a la metodologia, s'ha de tenir molta cura que quedi ben clar que la família és subjecte i no només objecte d'aquesta formació sobre l'acció educativa. En aquest sentit és important evitar un estil de sessions formatives "magistrals", on la presència d'un expert dicta, de forma unidireccional, com ha de ser l'acció educativa. Cal prioritzar més unes sessions que parteixen del diàleg compartit sobre l'experiència familiar, per a tendir de forma "inductiva", entre tots i guiats per l'animador/a a uns criteris d'acció educativa. Un exemple molt il·lustratiu de tot això és la metodologia FEAC que impregna moltes trobades formatives de pares respecte a temes educatius. A més a més, aquest tipus de metodologia estarà en coherència amb la que usarem quan fem propostes en escenaris de continuïtat, per exemple, en el moviment de Llars don Bosco.

4.5. ESCENARIS D'INTERVENCIÓ INTENSA DINS D'UN PERÍODE BREU.

Es tracta d'accions dirigides a famílies de forma periòdica i freqüents (i d'aquí la seva intensitat) però dins d'un període curt i limitat (i d'aquí la seva brevetat). Ens estem referint, per exemple, a la participació en algun curs de preparació sacramental a la parròquia (matrimoni, bateig o primera comunió dels fills).

Quan la intervenció pastoral es concentra en un període de temps curt, però molt intens pel que fa a la freqüència de trobades, hem de tenir en compte els següents criteris:

- Tot i que el contingut el marca el motiu d'aquesta intervenció, per exemple, un curs intensiu de preparació a un sacrament, no haurem d'oblidar incloure continguts irrenunciables com ara:
  - o El respecte i l'amor com a base de les relacions familiars.
  - o Els cicles vitals de la família.
  - o El testimoni dels adults i l'educació dels fills.
  - o La vivència de la fe, la litúrgia domèstica i el compromís social.
- Vetllar perquè metodològicament l'acció pastoral posi de manifest que la família és subjecte i no només objecte d'aquesta intervenció. En aquest sentit és important corresponsabilitzar la família i accentuar el seu protagonisme a l'hora de preparar, realitzar i avaluar aquesta intervenció. Un exemple molt il·lustratiu de tot això és el format de catequesi familiar amb què s'estan enfocant i reconvertint les preparacions de primera comunió.
- Vetllar perquè metodològicament es creïn condicions i espais per a un diàleg sincer entre els progenitors o adults referents familiars. Un exemple molt il·lustratiu que pot servir per ajudar a realitzar aquest criteri és aplicar la proposta metodològica de treball en parella que fa servir Llars don Bosco.
- La referència comunitària, sobretot en el pla celebratiu.
- Proposar la continuïtat en forma de procés o itinerari. En aquesta línia és imprescindible que qualsevol intervenció pastoral intensa, en un període reduït de temps, acabi amb una proposta de futur, però lliure. L'acceptació d'aquesta proposta pot potenciar-se si la l'experiència pastoral intensa i breu en què s'ha participat ha estat positiva. Aquesta proposta cristal·litzarà en els escenaris que anomenem de continuïtat.

4.6. ESCENARIS DE CONTINUÏTAT

Entenem per escenaris de continuïtat, en pastoral familiar, l'itinerari que es proposa a famílies que demanen iniciar (o continuar) un procés de creixement integral d'alguna dimensió humana i/o cristiana que s'ha treballat en anteriors escenaris. Els escenaris de continuïtat s'identifiquen pel seu caràcter d'itinerari o procés a llarg termini (o de per vida) en contraposició a algunes intervencions anteriors caracteritzades per ser esporàdiques.

Ens podem trobar amb tres tipus d'escenaris de continuïtat o de demandes d'iniciar un procés a llarg termini:

- Un itinerari no específicament evangelitzador relacionat amb activitats socioculturals, com ara grups de voluntariat, grups culturals – de teatre –, AMPAS...; és a dir aquelles demandes en què el camí de fe no és el contingut vertebrador del procés.
- Un itinerari evangelitzador; és a dir aquelles demandes en què el camí de fe està integrat en els continguts vertebradors del procés.
- Un itinerari vocacional; és a dir aquelles demandes de discernir i/o acompanyar una vocació específica.

Abans de concretar i presentar les orientacions específiques per a cada escenari de continuïtat és bo presentar uns criteris generals a l'hora de dur a terme la continuïtat en pastoral familiar salesiana:

- Hi ha d'haver una demanda d'iniciar un procés indefinit, per part de la família o d'algun dels seus membres. La iniciativa és de la persona/família que vol continuar.
- La naturalesa d'aquesta continuïtat hauria de contemplar l'evangelització, és a dir, hi ha una voluntat que la fe il·lumini el camí a fer al llarg de la vida ordinària.
- Aquesta continuïtat en el camí de la fe es fa des d'un grup de referència.
- Aquest grup de referència creient es lligarà de manera natural i, si les circumstàncies de l'entorn no recomanen el contrari, al Moviment de Llars don Bosco, ja que aquest sorgeix en el si de la FASA, concretament com a obra apostòlica dels SSCC i com a servei a la pastoral familiar en l'àmbit del creixement integral de la família.
- En l'horitzó d'aquest camí de fe estarà la proposta vocacional i la resposta a aquesta crida.

4.6.1. Escenari de continuïtat no explícitament evangelitzador

Pot passar que hi hagi una demanda de continuïtat que no correspongui a la voluntat d'iniciar un procés de creixement en la fe però que és fruit del treball pastoral anterior. Ens estem referint, per exemple, a una demanda d'aprofundiment indefinit en l'aprenentatge i la formació d'un grup de pares per a l'educació dels fills o a una demanda d'un acompanyament en un projecte apostòlic, cultural..., a llarg termini, assumit per un grup de famílies.

En aquests casos hem de tenir clar que l'evangelització ha de ser la condició per acceptar i donar resposta a aquesta continuïtat. Potser en un primer moment aquest contingut no serà el vertebrador d'aquest procés, però s'ha de deixar clara la intenció de compartir aquest camí des de la referència a la fe. Amb el pas del temps s'haurà de valorar el grau en què aquest camí de fe es va incardinant i donant sentit al projecte inicial que havia motivat aquesta continuïtat. Per tant, estem parlant d'un acompanyament que requerirà un seguiment que valori, en el sentit de supervisió que explicitàvem en el punt 3.6.1, en quina mesura la fe s'incorpora en aquest itinerari.

I si aquesta incorporació no es donés, després de molt de temps, potser no tindria sentit donar continuïtat pastoral a aquest itinerari.

4.6.2. Escenari de continuïtat en el creixement familiar integral

Quan hi ha una demanda de continuar un procés de creixement integral, també en la fe, cal tenir en compte els següents criteris, que de manera progressiva, s'han d'anar incorporant:

- La integració d'aquest membre o membres d'aquesta família en un grup on participarà de les seves trobades formatives, lúdiques, celebratives, espirituals...
- L'aplicació de la metodologia de Llars don Bosco com a mètode de creixement en parella. (Vegeu el punt següent.)
- L'elaboració del projecte de parella i la comunicació, en grup, d'aquests projectes com a contingut essencial de l'acompanyament grupal.
- La proposta, per defecte, de pertinença al Moviment de LIdB.
- La referència permanent del camí de fe a la crida a viure una vocació específica. Aquesta referència es pot realitzar de diferents maneres:
  - o Treballant materials adequats que presenten la vocació específica salesiana (religiosa, laïcal, sacerdotal/diaconal...).
  - o Tractant com a contingut temàtic la interpel·lació directa i personal a viure una vocació específica.
  - o Estant en contacte periòdic amb grups o membres de la FASA que viuen ja una vocació específica.

4.6.3. Escenari vocacional

Quan hi ha una demanda d'acompanyar un discerniment sobre una vocació específica, per exemple a la vida diaconal o laïcal, com per exemple la de SSCC, llavors cal tenir en compte els següents criteris:

- El contacte, la comunicació i la coordinació amb la institució que viu aquella vocació específica.
- El treball d'uns materials formatius d'iniciació a la vocació específica.
- El seguiment en el sentit de supervisió tal i com s'explicava en el punt 3.6.1, que valori i discerneixi si aquesta demanda correspon a una autèntica vocació, és a dir, si és crida de Déu.
- La integració progressiva en la vida de la institució, en el cas que aquesta vocació específica es refermi.

4.7. ESCENARIS DE FORMACIÓ DELS AGENTS PASTORALS.

Per últim, volem fer esment de la cura i formació dels agents de pastoral familiar, com a escenari també de la nostra acció. Per a poder dur a terme tots aquests tipus d'intervencions pastorals en el sí de les famílies, hem d'assegurar en els agents una formació bàsica del món familiar. En aquesta línia hauríem de garantir:

- el SABER, SABER FER i SER de l'agent pastoral. **Aclarir allò de que l'actitud de l'agent de pastoral sempre ha de ser evangelitzadora en qualsevol escenari.**
- un coneixement sobre la realitat familiar actual: les noves configuracions d'organització familiar, els models educatius familiars, la comprensió de la família en tradicions culturals diverses, els cicles en la vida familiar, la

- incidència de les problemàtiques com ara la dependència o la conciliació laboral, la violència de gènere i la relació intergeneracional, etc.
- un coneixement sobre la perspectiva teològica de la família.
- l'acompanyament de l'agent de pastoral familiar.

Per tant, la formació bàsica per als nostres agents de pastoral familiar hauria de contemplar que:

- Per una banda, respecte als agents pastorals que tenen una vocació específica salesiana (SDB, FMA, SSCC i altres membres de la FASA) haurem de garantir que els plans de formació inicial i continuada incloguin la temàtica familiar.
- Per una altra banda, per a tots els agents pastorals haurem d'incloure en els plans de formació local aquesta mateixa temàtica.
- Per últim, l'acompanyament de l'agent de pastoral. En coherència amb els elements fonamentals de la pastoral familiar salesiana, cal que l'agent pastoral que ha d'acollir, animar i acompanyar busqui i gaudeixi d'un acompanyament que també l'aculli i animi. I qui acompanya i anima des de la fe, també ha de deixar-se acompanyar i ha de deixar-se animar des de la fe. I és que tots estem en camí de creixement en la fe. Heus aquí alguns criteris que ajuden en aquest acompanyament de l'acompanyant:
  - o La vivència constant de la pregària personal i la celebració de l'eucaristia.
  - o Disponibilitat real per a la participació en moments forts de silenci i interioritat.
  - o Un projecte personal i familiar/comunitari, que incorpori amb consciència aquest servei pastoral, mantenint la responsabilitat derivada de la vida matrimonial, de la paternitat/maternitat o de la vida consagrada/ordenada.
  - o La pertinença a una comunitat o grup de fe i el reconeixement i suport d'aquesta comunitat o grup a la seva missió en l'àmbit familiar.
  - o Una institució que sostingui aquesta acció pastoral: proporcionant formació sobre l'acompanyament, coordinant i fent compartir experiències amb altres acompanyants i assessorant la tasca d'acompanyament.

5. EL MOVIMENT DE LLARS DON BOSCO

El terme "Llars don Bosco" ja ha sortit prou vegades com per a dedicar-li un apartat especial. El moviment de Llars don Bosco és un moviment de famílies (d'aquí la paraula "llars") mogudes per l'esperit salesià (d'aquí la paraula "don Bosco"). I don Bosco tenia una manera específica d'entendre l'educació, les relacions humanes i la relació amb Déu.

Històricament Llars don Bosco apareix el 1965, com la resposta que dona l'Associació de Salesians Cooperadors d'Espanya a una campanya eclesial a favor de la família. Per tant, aquest moviment neix com una obra apostòlica dels salesians

cooperadors espanyols en el camp de la pastoral familiar. Actualment aquest moviment està creixent en algun altre país, sobretot Itàlia i països llatinoamericans.

Avui seguim convençuts que el Moviment de Llars don Bosco és la proposta de creixement integral i saludable que ofereix la Família Salesiana a les famílies, en el camp de la pastoral familiar i en un escenari de continuïtat.

La principal finalitat d'aquest moviment és l'ajuda i l'acompanyament a les famílies en el camí de creixement a tots nivells dels seus membres, sobretot de la parella, i en el desenvolupament de la missió que té encomanada. Per tal d'assolir aquesta finalitat el moviment de Llars don Bosco es centra en els següents aspectes nuclears:

- L'aprofundiment, renovació i enfortiment de la vivència i experiència de l'amor matrimonial de la parella, per tal que siguin fidels, encara més, a la vocació rebuda en el sagrament del matrimoni.
- L'acompanyament dels esposos en els seus processos individuals i de parella i el discerniment davant els reptes que plantegen els diferents cicles de la vida familiar.
- L'educació dels fills i en tot allò relacionat amb el fet de ser pares/mares, també la transmissió de valors i de l'experiència de fe.
- En resum, la fita és "ser millors esposos i millors pares/mares"
- Metodològicament, aquesta fita, la volem assolir mitjançant el diàleg de parella i el compartir situacions, experiències i problemàtiques amb altres matrimonis, com a font, també, d'enriquiment i progrés mutu.
- L'últim aspecte és l'íntima relació amb la Família Salesiana de qui formen part i de qui reben l'espiritualitat i la formació des d'on enfocar, alimentar i orientar tota aquesta acció.

Ja ho hem comentat, però la importància del grup i de la metodologia de funcionament és cabdal. El Moviment de Llars don Bosco s'organitza en grups i amb una metodologia específica. El grup ajuda a mantenir la il·lusió i la força inicial i no decaure davant les dificultats, rutines i reptes.

- Metodològicament, el moment central és la trobada de parella. El grup proposa un tema, una dinàmica, unes pautes..., però el destinatari primer no és el mateix grup. El primer que ha de fer la parella és trobar-se, seure i tenir un diàleg senzill a partir d'aquella proposta de grup. En aquest diàleg s'ha de compartir sentiments, idees aspiracions..., ha de ser un diàleg sincer.
- Posteriorment, en el grup, es comparteix i es posa en comú només allò que la parella ha dialogat. El "només" és important. No es tracta de comunicar pensaments i experiències individuals i espontànies del moment. Comuniquem i enriquim els altres matrimonis amb el què hem dialogat. És més, pot passar i passa que els dos membres de la parella no puguin assistir presencialment en el grup, ja que algú s'ha de quedar amb els fills si aquests són petits i és per això que cal ser fidel al que s'ha parlat i no improvisar.
- La reunió de grup acostuma a ser, cada cop, en una llar diferent dels seus membres.
- Com a fruit de tot el que acabem de dir volem explicitar tres conseqüències:
  - o Tant o més important que la presència en el grup és la trobada de parella.
  - o Certament podem utilitzar altres metodologies formatives de la tradició eclesial, com ara la revisió de vida, la lectio divina, la comunicació de projectes personals i de parella, la lectura i/o ponència de "temes

- magistrals”..., però aquestes mai no haurien de caracteritzar aquests grups.
- Una última conseqüència, que ja hem insinuat algun cop, és que aquesta metodologia es pot anar introduint en altres escenaris de pastoral familiar, precisament perquè, a l'hora de fer una proposta de continuïtat, les parelles ja hagin tingut una experiència vivencial i positiva prèvia.
  - El grup també ha de cercar altres moments de trobada lúdica, celebrativa i festiva. D'aquesta manera no només s'enriqueix la familiaritat de les relacions personals, sinó que també obren la participació als altres membres de la família, per exemple als fills i els permeten la incorporació a la comunitat eclesial.
  - Per últim, és important assenyalar que el grup ha de cultivar el sentit de pertinença al moviment. En aquest sentit és important la participació en trobades generals i la dotació d'una mínima estructura en el grup que permeti la coordinació més ampla. Cada grup disposarà d'un matrimoni secretari, que mantindrà la coordinació amb l'estructura senzilla del moviment i d'un delegat/da –consiliari que garanteix la referència a la FASA i a la espiritualitat salesiana. Aquest delegat/da ve nomenat per l'inspector SDB o FMA en funció de on estigui erigit el centre de SSCC del qual en depengui o nomenat directament pel bisbe si no fos així.

6. PASTORAL FAMILIAR I PASTORAL JUVENIL

No volem acabar aquesta reflexió sense dir unes paraules sobre l'estreta relació que hi hauria d'haver entre pastoral familiar i juvenil, ja que hom sap que la pastoral juvenil és la missió comuna que compartim tots els membres de la família salesiana.

La nostra dedicació preferent als joves, però, no ha de ser un impediment per a desenvolupar la pastoral familiar. Aquell lema carismàtic de don Bosco (“Da mihi animas”) defineix la nostra vocació decidida a acceptar qualsevol jove i les seves situacions per tal d'incorporar-lo al projecte de Déu. I una de les realitats que envolta el jove és la família; i per als joves -ho vam dir en la perspectiva sociològica- la família és una realitat fonamental.

Lamentablement, però, hi ha una desconexió entre pastoral familiar i pastoral juvenil. N'hi ha prou amb donar-hi un cop d'ull a l'annex 1 per a veure que hi ha molt poques referències a la família en els plans de pastoral juvenil o que no està gens clar qui són els agents de pastoral familiar en les presències de la Família Salesiana. El Directori de la Pastoral Familiar de l'Església a Espanya és molt contundent: “Molts fracassos de la pastoral juvenil provenen del seu aïllament enfront a la pastoral familiar”.

Tots sabem que l'acció pastoral no es pot compartimentar en sectors aïllats, sinó que s'ha de concebre d'una manera global i integrada. Hem de saber veure la pastoral familiar i juvenil com accions complementàries encaminades a una mateixa fita: la resposta del nostre carisma salesià al servei preferent que hem de donar en pro dels joves, tal i com féu Don Bosco.

La pastoral familiar presenta dos aspectes molt importants que la lliguen a la pastoral juvenil: l'acció pastoral sobre la família de l'infant-jove i l'acció pastoral sobre el jove esdevingut adult.

6.1. L'ACCIÓ PASTORAL SOBRE LA FAMÍLIA DEL JOVE I L'INFANT

Partim del principi fonamental que els pares són els primers educadors dels seus fills. Per tant, qualsevol suport als pares repercuteix en els fills. L'acció pastoral sobre la família possibilita la construcció d'un ambient adequat per a la formació humana i cristiana del jove. Proporcionar als pares recursos per al seu creixement humà i cristià, aprofundint en la seva fe i en la seva vocació a l'amor ha de repercutir de manera inequívoca sobre el jove, al qual volem servir des de la pastoral juvenil.

El cultiu d'un ambient cristià en el si de les famílies permetrà una millor transmissió dels valors cristians, un millor anunci de l'Evangeli, un treball més eficaç en el descobriment de la vocació del jove i del seu encontre amb Crist.

En aquesta línia urgeix que la pastoral juvenil projecti també l'acció sobre les famílies. Una acció que, en funció de cada escenari, haurà de seguir els criteris expressats en el punt 4 d'aquest document.

6.2. L'ACCIÓ PASTORAL SOBRE EL JOVE QUE ESDEVÉ UN ADULT

No hem d'oblidar que la pastoral juvenil no és una fi en ella mateixa, sinó que respon a una etapa en el desenvolupament de la persona. Per tant, la pastoral juvenil ha de possibilitar el pas a les etapes posteriors en la vida del jove.

Per això és molt important la coordinació entre pastoral familiar i juvenil ja que arribarà un dia, en què la pastoral familiar haurà de prendre el relleu de la juvenil donant respostes a les necessitats d'una persona que, per edat i per situació personal, ja no és objecte de la pastoral juvenil. És freqüent veure joves adults als quals la pastoral juvenil ja no és capaç d'acompanyar-los. Això passa perquè desconeixem les possibilitats que pot oferir la pastoral familiar o, simplement, perquè no hi ha coordinació amb aquesta.

Acabem amb un últim exemple: el de l'educació en l'amor. En la *Familiaris Consortio* (núm. 66) es descriu la formació per al matrimoni com un itinerari vocacional que es desenvolupa en 3 etapes:

- La remota (edat infantil i adolescent) en què la família és el principal agent, ja que ha de crear una llar plena d'amor, tendresa, respecte, servei desinteressat i perdó. També en aquesta etapa cal coordinar-se amb la Pastoral Juvenil, per tal de dissenyar itineraris de formació afectivosexual i vocacionals.
- La pròxima (edat juvenil) que se centra sobre l'estat de vida que el jove vol prendre. Un altre cop es fa necessària la connexió entre pastoral juvenil, familiar i vocacional.
- La immediata (prèvia a la celebració del matrimoni) i que hom coneix com a cursos prematrimonials.

De tot plegat podem deduir la inexcusable necessitat de coordinar les diferents pastorals implicades, com també la necessitat de dissenyar itineraris formatius que permetin als infants, adolescents i joves preparar-se de manera progressiva a respondre a la vocació a l'amor que totes les persones hem rebut.

No es diu res sobre pastoral d'adults que no "entren" en pastoral familiar.

Martí Codolar, 6 de juliol de 2013.